

* نگاه کلی

درود بر شما دوستان خوبی که برای «یافتن راهی جز دریافتن نمی‌شناسید» شما که در رویارویی با پرسش‌های ادبیات کنکور ۹۲ بی‌شک از موفق‌ترین‌ها بوده‌اید؛ زیرا پرسش‌های امسال حتی بیش از سال‌های گذشته نوظهور و پیش‌بینی نشده بودند و تنها کسانی در برخورد با آن‌ها دچار ماتزگی و سرگیجه نشدند که به ادبیات به چشم یک درس حفظی نگاه نمی‌کردند و در پی یافتن زیبایی‌ها و ظرافت‌های آن برآمده بودند؛ و مطمئناً شما اهالی دریافت از جمله این دانش‌آموزان دانا و توانا هستید. قبلاً هم گفتم، باز هم می‌گویم و سال‌های بعد هم خواهم گفت که برای پاسخ دادن به پرسش‌های تحلیلی - مفهومی ادبیات آزمون سراسری، خواندن تست‌های طبقه‌بندی شده‌ی ادبیات که مانع رسیدن به درک کلی ادبی می‌شود یا مطالعه‌ی کتاب‌هایی که فقط برخی از مباحث زبان فارسی را مهم می‌انگارند، هم‌سوسدن با جریانی بازاری و ساده‌لوحانه است که نتیجه‌ای جز دلزدگی از ادبیات زیبای کشورمان و در پی‌اش، ناتوانی در پاسخ‌گویی به سؤالات نو و ابتکاری کنکور را نداشته و ندارد. لطفاً این مطلب را برای داوطلبان سال‌های بعد که سخن و تجربه‌ی شما برای آن‌ها راهنما به حساب می‌آید، توضیح دهید. این وظیفه‌ی علمی و اخلاقی شماست! سربلندی و پیروزی را سزاوارتان می‌بینم!

از دید من سخت‌ترین پرسش‌های زبان و ادبیات فارسی را در سال ۱۳۹۲ داوطلبان رشته‌ی تجربی تجربه کرده‌اند. در مقام دوم احتمالاً تست‌های ادبیات رشته‌ی هنر قرار می‌گیرد و ساده‌ترین تست‌های ادبیات عمومی هم به باور من مربوط به رشته‌ی علوم انسانی بوده‌است، حتی از تست‌های ادبیات رشته‌ی ریاضی هم ساده‌تر! با این توضیح احتمال می‌دهم که میانگین درصد دانش‌آموزانی که سودای رشته‌های پرتعداد را در دانشگاه‌های معتبر در سر می‌پروراندند، در رشته‌ی تجربی حدود ۵۰٪ باشد و در رشته‌ی ریاضی ۵۵٪؛ رشته‌ی هنر و علوم انسانی ۴۰٪ و در رشته‌ی زبان انگلیسی ۶۰٪. با این حال هر که به این تست‌ها بین ۳۵٪ تا ۴۵٪ نیز پاسخ داده‌باشد به هیچ وجه وضعیت ناامیدکننده‌ای ندارد و باید به موفقیتش خوش‌بین باشد.

یک اتفاق بسیار خوب در آزمون زبان و ادبیات فارسی ۹۲، توجه بیشتر طراح (طراحان) محترم و احتمالاً ویراستاران آزمون به پیراستگی متن و رعایت فاصله‌های میان‌حرفی و میان‌واژه‌ای بوده‌است. گویا این بزرگواران گوشی شنوا دارند برای شنیدن گلایه‌های خیرخواهانه‌ی ما که به‌واقع هیچ انگیزه‌ای جز ارتقای این آزمون ارزشمند نداریم، آزمونی که مهم‌ترین دلیل ارجمندی‌اش تأثیر به‌سزایی است که بر سرنوشت فرزندان این مرزوبوم دارد؛ همه وظیفه داریم که حالا که روزی‌مان را از این خوان، لقمه می‌گیریم، در رنگینی و رونق آن نیز نقش داشته‌باشیم که ار نه حکایت نمک خواهدبود و نمکدان ...

مهم‌ترین نقطه‌های قوت پرسش‌های زبان و ادبیات فارسی سال ۹۲ عبارتند از:

- ۱- افزوده‌شدن شمار پرسش‌های نوظهور و پیش‌بینی نشده
- ۲- پافشاری بر رویکرد مفهومی - تحلیلی بر طرح پرسش‌های ادبیات و زبان فارسی
- ۳- کاسته‌شدن از شمار تست‌های وقت‌گیر که تاحدی (البته فقط تاحدی) زمان تعیین‌شده برای این آزمون را به

زمان واقعی مورد نیاز آن نزدیک می‌کند (امیدواریم که این روند در آزمون سال ۹۳ به شکل آشکارتری پی‌گرفته‌شود؛ زیرا واقعاً سرشت پرسش‌های مطرح‌شده در آزمون‌های سال‌های اخیر به اندازه‌ای مفهومی و تحلیلی است که پاسخ‌گویی به آن‌ها تنها از عهده‌ی دانش‌آموزان باهوش و خلاق برمی‌آید و دیگر نیازی نیست که مؤلفه‌ی کمبود زمان را برای تفکیک دانش‌آموزان به آن بیفزاییم.)

۴- توجه نسبی به نشانه‌های سجاوندی و رعایت فاصله‌ها و نیم‌فاصله‌ها (که البته تنها موردی است که می‌توان با صبر و حوصله‌ی بیشتر، آن را به حد نهایی‌اش ارتقا بخشید.)

و کاستی‌های مهم این آزمون عبارتند از:

۱- برداشت‌های خاص و سلیقه‌ای محور از بیت‌ها در طرح برخی پرسش‌های تناسب مفهومی (موارد مورد نظر، در ادامه‌ی نقدها خواهد آمد.)

۲- به‌کارگرفتن بیش از حد بیت‌های سبک هندی در طرح پرسش‌های آرایه‌های ادبی و تناسب مفهومی که در این مورد توضیح بیشتری را لازم می‌بینم:

شاید علت اصلی دشواری بیش از حد آزمون تجربی امسال نسبت به سایر رشته‌ها همین نکته باشد. تا آن‌جاکه من بررسی کرده‌ام در میان این ۲۵ پرسش، دست کم ۱۲ بیت از صائب تبریزی گنجانده شده‌است. من قبول دارم که پرسش‌های رشته‌ی تجربی به دلیل شمار بیشتر داوطلبان این رشته، می‌تواند در درس ادبیات هم، از رشته‌ی انسانی یا حتی زبان‌های خارجی دشوارتر باشد اما چرا با طرح بیت‌های سبک هندی؟ در کتاب‌های ادبیات عمومی سال دوم، سوم و چهارم دبیرستان، فقط در یک درس به شکل مستقیم به سبک هندی پرداخته‌شده‌بود و آن هم درس اشارت صبح (غزلی از بیدل) که امسال از کتاب درسی حذف شده‌است؛ پس تنها می‌ماند چند بیت از زیب‌النسا در سال دوم دبیرستان و یکی دو بیت پراکنده از صائب تبریزی؛ همین و بس. و این یعنی توجه به بیت‌های سبک هندی جزو اهداف کتاب‌های ادبیات دبیرستانی نیست. دلایلی بسیاری می‌توان برای این رویکرد کتاب‌های درسی برشمرد از جمله پیچیدگی ملال‌آور بسیاری از این بیت‌ها؛ ثبات، تکرار و بی‌حرکی تصویرسازی در بسیاری از سروده‌های این سبک؛ چربیدن جنبه‌ی تعلیمی آن‌ها بر جنبه‌های غنایی و احساسی؛ محوریت بیش از حد آرایه‌ی اسلوب معادله در شکل‌گیری صور خیال این شاعران و ...- البته این‌ها انکارکننده‌ی ارزش‌های اخلاقی، اجتماعی و سیاسی سروده‌های شاعران بزرگ این سبک یا نازک‌خیالی‌های اعجاب‌برانگیز برخی از بیت‌های آن‌ها و ... نیست؛ اما «هر سخن جایی و ...»- بنابراین اگر ملاک سنجش کتاب‌های درسی است، میزان آشنایی دانش‌آموزان ما با ذهن و زبان شاعران سبک هندی به حدی ناچیز است که طرح این تعداد بیت از شاعران سبک هندی در آزمون سراسری اصلاً توجیه‌پذیر نمی‌باشد.

رشته‌ی ریاضی

* پرسش‌های ابتکاری و نو

شماره‌ی پرسش	توضیح
۹	شکل طرح سؤال آن قدر نور است که آن را دچار مشکل کرده است! وقتی نقطه‌ی پرسش متن سؤال بر کلمه‌ی «چند» واقع می‌شود، طبیعتاً دانش آموز در گزینه‌ها فقط به دنبال «عدد» باید بگردد اما چون این‌گونه نیست چه بسا از این سؤال نیندیشید، رد شود. به هر حال بهتر بود گزینه‌ها به این شکل مطرح می‌شدند: ۱) بیت اول، یک استعاره، ۲) بیت دوم، یک استعاره و ...
۱۲	این نکته‌ی مهم در درک معنای شعر پارسی، یعنی جابه‌جایی ضمیرهای پیوسته، کمتر در آزمون‌های سراسری سال‌های اخیر مورد توجه بوده است و متأسفانه برخی میزان اهمیت یک مطلب را تنها براساس بسامد طرح آن در آزمون سراسری در نظر می‌گیرند؛ برای چنین کسانی این پرسش نو و تازه به حساب می‌آید!
۱۴	توجه به کاربردهای گوناگون فعل‌های ساخته‌شده از مصدر «بودن» نکته‌ی دستوری ظریف و زیبایی است که برای اولین بار در این پرسش آزمون سراسری به آن توجه شده است. (توضیح بیشتر در ادامه‌ی نقد خواهد آمد اما برای آموختن این نکته‌ی مهم، به دومین تست آموزشی درس گروه فعلی در کتاب زبان فارسی نشر دریافت مراجعه کنید.)

* پرسش‌های دشوار یا وقت‌گیر

شماره‌ی پرسش	توضیح
۱	«مألف» یعنی الفت‌گرفته و مأنوس و «مصف» یعنی محل صف‌آرایی.
۲	توضیحش خواهد آمد.
۴	فقط چون تست املا است. («نصاب» و «صفوت» نادرست نوشته شده‌اند.)
۷	«اسرارالتوحید» درباره‌ی ابوسعید ابوالخیر است نه نوشته‌ی او. (این کتاب را نواده‌ی ابوسعید، محمدبن منصور، درباره‌ی جدش نوشته است.)
۸	توجه به محتوای یک اثر موضوع مهمی است که معمولاً در کلاس‌های درسی به آن توجهی نمی‌شود!
۹	توضیحش آمد.
۱۰	کلید پاسخ‌گویی به این پرسش تشخیص «جناس» در بیت «د» است که تنها از عهده‌ی دانش‌آموزان بسیار آشنا با ادبیات فارسی برمی‌آید. واژه‌ی «تُرک» در ادبیات فارسی - همان‌گونه که در کتاب تناسب مفهومی به آن اشاره کرده‌بودم - به زیبارویان اطلاق می‌شد (برای کشف دلایل تاریخی و اجتماعی این اطلاق، به کتاب «شاهد و شاهد بازی» در ادبیات فارسی نوشته‌ی استاد سیروس شمیسا مراجعه کنید.) اگر کسی این واژه را به درستی «تُرک» بخواند، متوجه جناس آن با «تُرک» می‌شود. در این بیت «سلمان» نیز نام شاعر قرن هشتم،

<p>سلمان ساوجی (ساوهای) است که باز هم تشخیص آن نیازمند آشنایی با ادبیات فارسی است. ایهام ساده‌ی بیت «ج» در واژه‌ی «بو» و ایهام مبتکرانه‌اش در واژه‌ی «بی‌غش» است: ۱- پاک و آلوده ۲- بدون ایجادِ غش (با مصراع دوم هماهنگی دارد).</p>	۱۲
<p>توضیحش آمد.</p> <p>۱۴</p> <p>تمرکز تست‌های زبان فارسی رشته‌ی ریاضی بر مبحث مهم و پایه‌ای «جمله‌ی ساده و اجزای آن» داوطلبان «به دام خنگ‌آموزها درافتاده» را بسیار غافلگیر و پریشان کرد؛ اما برای شما که از آن دسته نبودید، برگ برنده‌ای بود، زیرا پاسخ‌دادن به این سؤالات فقط سواد بالا می‌خواهد، نه صرف وقت زیاد؛ برای نمونه در همین بیت دانش‌آموز باسواد به سادگی تشخیص می‌دهد که «می‌کند = می‌گرداند» بنابراین «پریشان» مسند است و «غم‌گران» نهاد و با اندکی دقت متوجه می‌شود که «م» در پایان «پریشانم» مفعول جمله است: چرا غم دگران مرا پریشان می‌کند.</p> <p>اما تشخیص این‌که «است» در پایان مصراع دوم فعل اصلی است نه کمکی ماضی نقلی، حتی کار هر دانش‌آموز باسوادی هم نیست و نیاز به آموزش و تذکر قبلی دارد. (جمله‌ی دوم را منفی کنید تا متوجه شوید که «بسته» فعل نیست بلکه «است» فعل جمله می‌باشد)؛ بنابراین «رشته‌ی جان» نهاد جمله است و «بسته» مسند.</p>	۱۶
<p>باز هم دانش‌آموز باسواد و تمرین‌کرده، فقط یک نگاه به فعل جمله‌ها می‌انداخت و به سادگی متوجه فعل «می‌پرسی» می‌شد که از فعل‌های معروف گذرا به مفعول و متمم است؛ اما دانش‌آموز سرگردان در میان تست‌های کنکور سال‌های گذشته، در میان گزینه‌های این تست نیز سرگردان می‌ماند! (دوست عزیز، هم‌کار گرامی، مشاور متعهد و شما داوطلب آزمون سراسری سال آینده، بنده‌ی حقیر نه، عقل سالم هر انسانی این موضوع را بدیهی می‌داند که با حل تست‌های سال‌های گذشته نمی‌شود مطلبی را فهمید و به تست‌های جدید سال آینده پاسخ داد. به خدا دنیای دانش و ادب به این پیش‌پاافتادگی نیست که برخی سودجویان کم‌مایه برای ما ترسیم کرده‌اند. از نتیجه‌ی هر ساله‌ی دانش‌آموزان اسیر روش‌های تجاری و بازاری درس بگیریید و به خود بیایید، لطفاً!)</p>	۱۷
<p>توضیحش خواهد آمد.</p> <p>۲۵</p> <p>در واقع هیچ‌یک از این چهار بیت با بیت صورت سؤال نزدیکی کامل ندارد. بی‌ارتباطی بیت دوم و سوم آشکار است اما انتخاب میان گزینه‌های یک و چهار خیلی آسان نیست و فقط می‌توان گفت که چون بیت نخست معشوق را با ماه می‌سنجد و بیت چهارم با دیگر انسان‌ها، بیت چهارم کمی به مفهوم بیت مورد نظر تست نزدیک‌تر است.</p>	

* پرسش‌های غیراستاندارد یا نادرست

توضیح	شماره‌ی پرسش
<p>«تیمار» در متن کتاب ادبیات سال سوم دو بار به کار گرفته شده است؛ یکی در درس «امید دیدار» در معنای «غم» و رنج» و دیگری در متن درس «کبوتر طوق‌دار» در معنای «نگه داشت و مراقبت». البته درست است که «تعهد» در گذشته‌ها به همین معنا به کار می‌رفته است، اما این معنای واژه‌ی «تعهد» دیگر از یاد رفته و در کتاب‌های درسی هم به آن اشاره‌ای نشده است؛ بنابراین ارائه‌ی معنای «تعهد» برای واژه‌ی «تیمار» به عنوان معنای</p>	۲

درست، فقط به نفع دانش‌آموزان کم‌سواد است که هیچ توجه‌ای به معنای این واژه در متن درس‌هایشان نداشته‌اند!	
مفهوم «تا مرد سخن نگفته‌باشد، عیب و هنرش نهفته باشد» از بیت صورت سؤال و بیت‌های دوم و چهارم برمی‌آید. بیت سوم فقط می‌گوید که سکوت همیشه ستوده نیست و به وقت ضرورت باید سخن گفت؛ همین! البته بیت نخست به موضوعی کاملاً بی‌ربط با موضوع مطرح‌شده در متن پرسش می‌پردازد، اما این‌که دلیل قانع‌کننده‌ای بر قبول بیت سوم نیست. متأسفانه این روش ناصحیح در طراحی برخی از تست‌های تناسب مفهومی در آزمون‌های چند سال اخیر رسوخ کرده‌است که «گزینه‌ی فلان را باید متناسب بدانیم چون گزینه‌ی بهمان خیلی نامناسب‌تر است!» مطمئناً این روش فکری و نگرش محافظه‌کارانه و سودجویانه مطلوب نظر طراح (طراحان) فرهیخته‌ی ادبیات نیست و از ایشان تمنا داریم که از طراحی این گونه تست‌ها در آزمون‌های سال‌های آینده خودداری کنند تا شیرینی پرسش‌های مفهومی و سنجیده‌ی ادبیات در کام ما و دانش‌آموزان کشور با این انگشت‌شمار تست‌های چون حنظل تلخ نگردد!	۱۷
توضیحش همان است که در تست ۱۷ یاد شد.	۲۵

به خودتان و تلاشتان احترام بگذارید، پس امیدوار باشید!

دکتر هامون سبطی

رشته‌ی تجربی

* پرسش‌های ابتکاری و نو

شماره‌ی پرسش	توضیح
۱۲	پرسش از تعدادِ صامت‌های میانجی در یک متن، پرسشی قابل‌پیش‌بینی بود که خلاصه در این آزمون مطرح شد. (برای یادگیری این مطلب به تست‌های آموزشی ۱۲ تا ۱۶ «درس‌های چهارم تا ششم» کتاب زبان فارسی نشر دریافت مراجعه نمایید.)
۱۵	پرسش تازه‌ای است از مطالب «درس ساختمان واژه‌ی ۱» در کتاب درسی.
۱۶	خلاصه طراح محترم در طرح پرسش‌های دستور، به شعر نو هم گوشه‌چشمی نشان‌دادند که مطمئناً برای طرح پرسش‌های دستور بر شعرهای کلاسیک ترجیح دارد. (البته هم‌چنان که بارها گفته‌شد، دستور دبیرستانی دستور زبان معیار است؛ یعنی زبان رسمی خبری و علمی کشور نه زبان شعری شاعران)
۱۷	توضیحش خواهد آمد.

* پرسش‌های دشوار یا وقت‌گیر

شماره‌ی پرسش	توضیح
۱	واژه‌های دشوار و نکته‌داری در این پرسش مطرح شده‌است.
۲	توجه به تفاوت معنایی عقد (گردن‌بند) و عقد (عهد و پیمان) و تشخیص نادرستی معنای «موجب» فقط از دانش آموزان کوشا و تمرین‌کرده برمی‌آید. اما سهل‌انگاری بزرگی در این تست دیده‌می‌شود که رسیدن به پاسخ مورد نظر طراح محترم را دشوارتر از پیش می‌کند. گیریم که اشتباهی کوچک در کتاب درسی رخ داده‌باشد؛ آیا این درست است که در آزمون سراسری به نفع دانش‌آموزی موضع بگیریم که اشتباهات کتاب را در نمی‌یابد یا آن را با وجود آن‌که می‌داند اشتباه است، چشم و گوش بسته می‌پذیرد؟ واقعاً هدف آموزش و سنجش کشور تربیت چنین انسان‌های مطیع و بی‌تمیزی است؟ در کتاب درسی به اشتباه «گرازان» که <u>صفت / قید</u> است، مصدر معنا شده‌است؛ اما دیگر هر بچه‌ی راهنمایی هم می‌داند که «گرازان» یعنی «با ناز و جلوه راه رونده» نه «جلوه‌کنان راه رفتن»؛ <u>حُب</u> حالا چرا در آزمون سراسری دانش‌آموز فهیم و با هوش ما این معنای غلط را باید درست فرض کند؟ چون حکم کتاب است؟ مگر کتاب درسی وحی منزل است؟ واقعاً هدف از طرح چنین تستی چیست؟ به رخ کشیدن اشتباهات کتاب درسی؛ آموزش زورشنیدن و هیچ‌نگفتن به دانش‌آموزان یا دشمنی با افراد با هوش و اهل تمیز؟
۴	توضیحش خواهد آمد.
۷	آثار «غلام‌حسین ساعدی» و «علی محمد افغانی» در ذهن بسیاری از دانش‌آموزان درهم‌آمیخته می‌شود.
۸	توضیحش خواهد آمد.

انتخاب بیت‌ها از میان سروده‌های معماگونه‌ی صائب تبریزی پاسخ دادن به این پرسش را برای هر دانش‌آموزی بسیار دشوار می‌سازد. همچنین ایرادی هم بر این تست وارد است که در ادامه توضیحش خواهد آمد.	۱۰
خوانندگان چند مبحث مهم زبان فارسی را غافلگیر کرد!	۱۲
تست خوبی بود که دانش‌آموزان با سواد در پاسخ‌گویی به آن دچار مشکل وقت و زمان نمی‌شدند.	۱۴
طرح سؤال دستور از شعر نو بسیاری را غافلگیر کرد!	۱۶
مفهوم این بیت انوری گلایه‌ای طنزآمیز است از بی‌توجهی مردم یا روزگار به انسان‌های صاحب جوهر و اهل کمال که شبیه این مفهوم در بیت دوم هم بیان شده‌است (البته با این تفاوت که شاعر این بیت، مردانه‌بودن را ارزشمند و زنانه‌بودن را از دیدگاه سنتی خود، فاقد ارزش به‌شمار آورده‌است!)	۱۷
«نصیحت‌پذیری» یا «ناآگاهی نصیحت‌کننده از حال‌وروز شنونده» مفهوم مشترک این دو بیت است که به‌سادگی کشف نمی‌شود.	۱۸
بیت گزینه‌ی نخست را فقط به این دلیل باید برگزید که از بیت دوم و سوم به بیت چهارم بی‌ربط‌تر است!	۱۹
با این‌که بیت گزینه‌ی سوم در آزمون‌های سراسری سال‌های گذشته مطرح شده‌بود، باز هم خیلی از معنای آن برداشت درستی ندارند.	۲۰
معنای بیت: اگر قصدت از پرستیدن خدا، واقعاً خود خداست (نه تظاهر به خداپرستی برای دیگران) بهتر آن است که حتی جبرئیل هم از عبادت تو بی‌خبر باشد <= دوری از زهد ریایی	
حضور سه بیت از صائب تبریزی خواندن و معنا کردن گزینه‌ها را دشوار کرده‌است.	۲۱
پرسش بسیار دشواری است. مفهوم مشترک بیت‌های ۱، ۳ و ۴ این است که «اگر از برخی اشتباهات قابل پیش‌گیری، پرهیز نکنیم دیگر قابل جبران نیستند» مثلاً یک کودک به‌سادگی و بر اثر نادانی، بند رخس را باز می‌کند و آن وقت، صد مرد قوی هیکل و رستم‌مانند نیز دیگر نمی‌توانند آن اسب را به کمند درآورند. اما تأکید بیت دوم فقط بر پرهیز از سخن نارواست.	۲۳
«گل نیلوفر» در فرهنگ بودایی- هندی نماد عرفان است- گویا به این دلیل که از مرداب برمی‌آید اما رو سوی آسمان و آفتاب دارد- به هر حال پاسخ دادن به این پرسش، نیازمند تسلط کامل بر توضیحات درس «صدای پای آب» بود.	۲۴

* پرسش‌های غیراستاندارد یا نادرست

شماره پرسش	توضیح
۸	پرسش ارزشمندی است اما با توجه به حذفیات کتاب ادبیات دوره‌ی پیش‌دانشگاهی سال ۱۳۹۱ خارج از منابع کنکور است و بهتر است حذف شود. (اگر بخواهیم بسیار نکته‌بینی به خرج دهیم، شاید بتوانیم برای تعلق موسوی گرمارودی به دو دوره و همچنین علی معلم و دکتر امین‌پور به یک دوره قرینه‌هایی در کتاب درسی پیدا نماییم، اما این امر درباره‌ی سیدحسین حسینی غیرممکن است.)

بیت «الف» را نمی‌توان دارای اسلوب معادله دانست، زیرا در هر دو مصراع سخن از دنیاست؛ در مصراع نخست «این بوستان» و در مصراع دوم «این محنت‌سرا» استعاره (یا کنایه) از دنیای مادی هستند؛ اما در اسلوب معادله یک مصراع باید مثال مصراعی دیگر باشد، و در مثال نباید هیچ‌یک از عناصر موضوع به‌کار گرفته شود. به زبانی ساده‌تر مصراع دوم این بیت ادامه‌ی مصراع اول آن است نه مثالی برای آن.	۱۰
همان ایراد رایج تست‌های تناسب مفهومی امسال و این چند سال که توضیحش آمد.	۱۹

* پاسخ‌های نادرست

توضیح	شماره پرسش
من نتوانستم منبع این متن را بیایم- گرچه شاید از سنایی باشد- به هر ترتیب در آثار خواجه عبدالله انصاری (گفتارهای پیر طریقت) حتم دارم که «کارگاه عمل» معادل «این دنیا» و با همین املا به‌کار رفته است. حال فرض کنیم که دنیا را بتوان کارگاه امل (کارگاه آرزو) هم دانست. تکلیف دانش‌آموز بی‌گناه چیست؟ آخر این چه انصافی است؟ یعنی اگر دانش‌آموزی تشخیص دهد که منظور از «کارگاه امل» دنیاست و آن را هم‌اندیشه با خواجه عبدالله انصاری- و بنده‌ی حقیر و بسیاری دیگر از دبیران ادبیات کشور- به شکل «کارگاه عمل» درست بداند و گزینه‌ی ۲ را انتخاب کند باید $\frac{1}{3}$ نمره‌ی منفی عایدش شود و دانش‌آموزی که بی‌توجه به این عوامل، فقط متوجه غلط آشکار در واژه‌ی «قدر» می‌شود و گزینه‌ی یک را برمی‌گزیند به ۱ نمره‌ی مثبت دست پیدا کند؟ این بسیار دور از عدالت و انصاف است و مطمئناً دل بسیاری از دانش‌آموزان مستعد و هوشیار این کشور را به درد می‌آورد. تنها راه چاره آن است که هر دو گزینه‌ی یک و دو درست گرفته شود یا این پرسش حذف شود.	۴

به خودتان و تلاش‌تان احترام بگذارید، پس امیدوار باشید!

دکتر هامون سبطی

رشته‌ی انسانی

* پرسش‌های ابتکاری و نو

شماره‌ی پرسش	توضیح
	نوآوری چشم‌گیری در تست‌ها به نظر نمی‌رسد.

* پرسش‌های دشوار یا وقت‌گیر

شماره‌ی پرسش	توضیح
۸	«گفتاردر روش به‌کار بردن خرد» از فیلسوف بزرگ فرانسه، رنه دکارت است که ذكاءالملک فروغی آن را به پارسی ترجمه نموده‌است.
۱۴	دیدم = پنداشتم / به‌نظرم رسید <= جمله‌ی چهارجزئی با مفعول و مسند <= «لطف» مسند است و «عزم او» مفعول.
۱۵	توضیحش خواهد آمد.
۱۶	توضیحش خواهد آمد.
۱۹	در این بیت نیز به رنج‌دیدگی اهل بصیرت اشاره شده‌است.

* پرسش‌های غیراستاندارد یا نادرست

شماره‌ی پرسش	توضیح
۱۵	شکی نیست که «گفتن» به می‌خواهد؛ «گرویدن» هم به می‌خواهد و فروختن نیز به نیاز دارد؛ پس سرِ «بودن» بی‌کلاه می‌ماند که هیچ حرف اضافه‌ی ویژه‌ای ندارد و متمم فعل نمی‌گیرد <= پاسخ گزینه‌ی سوم. اما یک نکته‌ی ظریف از دید طراح محترم پنهان مانده‌است و آن این‌که «نان» در بیت چهارم متمم فعل (متمم اجباری) نیست؛ زیرا مرد تفسیردان که علم و ادبش را به شخصی به نام «نان» نمی‌فروشد! اینجا «به» معنای «برای» می‌دهد و «برای» هرگز حرف اضافه‌ی اختصاصی هیچ فعل نمی‌تواند باشد. متمم اجباری این فعل «دیگران» است که به قرینه‌ی معنایی از بیت حذف شده؛ بنابراین در این بیت نیز متمم فعل یافت نمی‌شود. (سؤال غلط علمی دارد اما قابل پاسخ‌گویی است.)
۱۶	«آن‌چه» اسم مبهم (ضمیر) است و یک واژه به حساب می‌آید؛ این موضوع حتی در دستوره‌ای سنتی هم شناخته و محرز بود. دلیل دستوری این ماجرا این است که: ۱- اگر «آن» را صفتِ «چه» بدانیم، هیچ وابسته‌ی دیگری نمی‌تواند به جای «آن» در این گروه اسمی فرضی جانشین شود. (مگر آن‌که اسم مبهم «هرچه» را هم بخواهیم تشیکل شده از صفتِ پیشین «هر» و هسته‌ی «چه» بدانیم!) ۲- همیشه هسته‌ی گروه می‌تواند نقش آن

گروه را به تنهایی عهده‌دار باشد؛ اما در این جمله و هر جمله‌ای که «آنچه» در آن به کار رفته باشد، نمی‌توان «چه» را به تنهایی به کار گرفت، بنابراین «آن» در «آنچه» صفتِ پیشینِ «چه» نیست و «آنچه» یک واژه است نه دو واژه. با توجه به مرکب بودن فعلِ «به‌جای آورد» شمار واژه‌های عبارت صورت سؤال ۲۱ است که در هیچ گزینه‌ای دیده نمی‌شود.

به خودتان و تلاشتان احترام بگذارید، پس امیدوار باشید!

دکتر هامون سبطی

رشته‌ی هنر

* پرسش‌های ابتکاری و نو

شماره‌ی پرسش	توضیح
۸	موضوع مهمی مانند تأثیرپذیری شاعران از یکدیگر کم‌تر مورد توجه دانش‌آموزان و ... قرار می‌گیرد که البته نباید این‌گونه باشد.
۱۳	برای اولین بار است که از روابط معنایی واژه‌ها (درس نظام معنایی زبان در کتاب زبان فارسی ۳) پرسشی مطرح شده‌است.
۱۴	پرسش فنی و حساب‌شده‌ای است. «افزودن» مفعول و متمم می‌خواهد (جمله‌ی چهارجزئی با مفعول و متمم می‌سازد). «داشتن» در معنای مستقیم خود جمله‌ی سه‌جزئی با مفعول می‌سازد و گردیدن (در معنای «شدن») جمله‌ی سه‌جزئی با مسند می‌سازد. با «بخشیدن» جمله‌ی چهارجزئی با مفعول و متمم شکل می‌گیرد، اما نکته‌ی اصلی در گزینه‌ی چهارم نهفته است: فعل این جمله مرکب نیست؛ زیرا «نفوذ» گسترش می‌پذیرد (نفوذ بسیار، نفوذ عمیقی و ...) ← «کرده‌است» در معنای مستقیم خود (به‌عمل آوردن، انجام دادن) فقط مفعول می‌خواهد ← جمله سه‌جزئی با مفعول است ← مفعول: نفوذ (مفعول تنها یا «بی را» که «را» نمی‌گیرد و حتماً باید کنار فعل گذرا به مفعول بنشیند) ← «ادب اروپا» متمم «نفوذ» است، یعنی متمم مفعول است که از انواع متمم اسم به‌شمار می‌آید و می‌دانیم که متمم اسم از اجزای اصلی جمله نیست. (در کتاب زبان فارسی نشر دریافت، پرسش آخر از گام اول درس «جمله‌ی ساده و اجزای آن» به بیان همین نکته‌ی ناپ دستور زبان فارسی اختصاص دارد.)
۱۶	شاید تنها موردی که طرح پرسش دستور از سروده‌های کلاسیک فارسی را در مغایرت با اهداف کتاب‌های زبان فارسی دبیرستانی قرار نمی‌دهد، خواستن از نوع واژه‌های به‌کار رفته در بیت‌ها باشد، که برای نخستین بار در این تست زیبا مطرح شده‌است.
۱۸	یافتن گزینه‌ی دوم به عنوان بیت هم‌مفهوم با بیت صورت تست، ذوق و ابتکار بسیاری می‌طلبد. دست مرزادا!

* پرسش‌های دشوار یا وقت‌گیر

شماره‌ی پرسش	توضیح
۱	کم‌تر دانش‌آموزی با معنای «تباهی» واژه‌ی «دغل» آشناست زیرا در کتاب درسی واژه‌ی «دغل» در این بیت معروف مولانا دیده‌می‌شود: از علی آموز اخلاص عمل / شیر حق را دان منزّه از دغل که مشخصاً واژه‌ی «دغل» در تقابل با واژه‌ی «اخلاص» قرار گرفته، پس معنای رایج آن یعنی «ناراستی و تزویر» مورد نظر شاعر بوده‌است؛ بنابراین دانش‌آموزی که با توجه به متن کتاب درسی معنای واژه‌ها را به

ذهن بسپارد در رودرویی با این‌گونه تست‌های طراح محترم- که گویا علاقه‌ی ویژه‌ای به طرح آن در سال‌های اخیر در ایشان ایجاد شده‌است و تست ۲ رشته‌ی ریاضی امسال نیز نمونه‌ی دیگری از این دست تست‌هاست- شکست می‌خورد که گویا هدف هم همین است!	
بازی خوبی با واژه‌ها شده‌است؛ مثلاً سابق ≠ باسق // جناح ≠ جنحه // اعراض ≠ عرضه	۲
توضیحش خواهد آمد.	۴
«اسکندرنامه» از نظامی است و «خردنامه‌ی اسکندی» از جامی. «تحفه‌ی الاخوان» از عبدالرزاق کاشانی است نه عبدالرزاق اصفهانی. «شهرناز» از یحیی دولت‌آبادی است نه محمود دولت‌آبادی.	۶
کلاً تست‌های آرایه‌ی سال ۹۲ ساده‌تر از تست‌های آرایه‌ی سال ۹۱- که از فرط دشواری خود ما و طراح محترم را هم دچار دردسر کرده‌بودند- ارزیابی می‌شوند و این‌جای خرسندی و سپاسگزاری دارد؛ بر همین پایه می‌توان این تست را در میان تست‌های آرایه‌ی سال ۹۲ دشوار به حساب آورد.	۱۰
گزینه‌ی سوم با «اسلوب معادله» به سادگی رد می‌شود، اما رد کردن گزینه‌ی ۱ با آرایه‌ی تلمیح و گزینه‌ی ۴ با آرایه‌ی تناقض، نیاز به اعتماد به نفس ادبی دارد!	۱۱
این پرسش بسیار متعادل و سنجیده طراحی شده‌است اما همیشه پاسخ‌گویی به این پرسش‌ها نیازمند صرف وقت بسیار و دقت بالاست.	۱۲
به دلیل نو بودن دشوار هم به حساب می‌آید.	۱۳
توضیحش آمد.	۱۴
توضیحش آمد.	۱۸
چون بیت‌های ۲، ۳ و ۴ از صائب تبریزی است خواندن و تحلیل آن‌ها کار دشواری است. معنای بیت سوم: درست است که کف و حباب آب بر روی دریاست و مروارید در دل صدف در قعر دریا، اما بالا بودن حباب و پایین بودن مروارید، تأثیری در ارزش آن‌ها ندارد. (البته این بیت را می‌شود به شیوه‌ی دیگر نیز دید و معنا کرد که به کار این تست نمی‌آید!)	۱۹
توضیحش خواهد آمد.	۲۳

* پرسش‌های غیراستاندارد یا نادرست

شماره پرسش	توضیح
۱	توضیحش آمد.
۴	اگر هدف از طرح پرسش املا در آزمون سراسری این است که دانش‌آموختگان فردای ما، هنگام نوشتن یا تایپ کردن متن‌ها، املا‌ی درست واژه‌ها را رعایت نمایند- که بی‌شک هدفی دیگر متصور نیست- به مخیله‌ی چه‌کسی خطور می‌کند که شاید کسی هنگام نوشتن ترکیب «روضه‌ی ألفت» آن را به شکل «روزه» بنویسد؟ آخر تلفظ این دو واژه تفاوت دارد یا نه؟ مگر می‌شود کسی بخواند «TOWZE» و بنویسد «روزه»؟ این تست بیش‌تر هوش تصویری داوطلبان رشته‌ی هنر را می‌سنجد تا توانایی املا‌ی آن‌ها را! و مرا به یاد مسابقه‌هایی می‌اندازد که در آن دو تصویر به‌ظاهر یکسان را کنار هم می‌گذارند و می‌گویند تفاوت‌های این دو تصویر را

<p>کشف کنید! از طراح (طراحان) صاحب‌نظر و مجرب آزمون سراسری طرح چنین تستی بعید به‌نظر می‌رسید. (نظیر این تست‌ها را تا به حال فقط در برخی آزمون‌های آزمایشی دیده‌بودم.) در ضمن لطفاً شر این تشدید سرگردان را هر سال به اشتباه روی یکی از حروف بی‌ربط آن هم دقیقاً در تست‌های املا می‌نشیند، کم کنید! «حَی» به این شکل غلط است.</p>	
<p>باز هم تنها به این دلیل باید گزینه‌ی ۱ را انتخاب کرد که سه گزینه‌ی دیگر با بیت صورت پرسش بی‌ربط هستند تا این بیت! (به درد دل من در تست ۱۷ رشته‌ی ریاضی رجوع شود!) راستی «زلف و رویی» درست ن «زلف و مویی».</p>	۲۳

به خودتان و تلاشتان احترام بگذارید، پس امیدوار باشید!

دکتر هامون سبطی

رشته‌ی زبان فارسی

* پرسش‌های ابتکاری و نو

شماره‌ی پرسش	توضیح
۱۰	«تناقض» با نسبت دادن دو امر متضاد به یکدیگر در آن واحد شکل می‌گیرد و گرنه در طول زمان بسیاری از امور متفاوت می‌توانند به هم تبدیل شوند، مثلاً شب، روز شود یا بهار خزان گردد، به همین دلیل در گزینه‌ی چهارم نیز قید «گه، گه» (گاه، گاه) مانع شکل گرفتن متناقض‌نما می‌شود.
۱۳	طرح تست دستور از متنی محاوره‌ای در آزمون سراسری تازگی دارد.
۱۶	موضوع نو و خوبی است که در پاسخ‌گویی به آن لغزشی صورت گرفته و توضیحش خواهد آمد.

* پرسش‌های دشوار یا وقت‌گیر

شماره‌ی پرسش	توضیح
۳	باید معنای واژه‌ها را درست و دقیق در ذهن داشت؛ برای نمونه «آژنگ» چین و شکنی است که بر اثر خشم بر چهره پدیدار می‌شود نه خود «خشم و قهر». (البته «خره» را نمی‌توان «فره» به‌شمار آورد بلکه مترادف یا معادل آن است، «خره» که خودش بیش‌تر به معنا کردن نیازمند است!)
۴	بعید است هیچ دانش‌آموزی بداند که یکی از معانی «عمارات» نشانه‌هاست و بر این پایه متوجه شود که املا‌ی آن درست است. (توجه کنید املا‌ی «عمارت» در ادامه‌ی خط اول غلط است.)
۹	تفاوت گزینه‌ی ۱ و ۲ تنها در آرایه‌ی «مجاز» است و این حدس زدن گزینه‌ی درست مورد نظر طراح را دشوار می‌کند. احتمالاً طراح محترم در بیت نخست «حرف» را مجاز از کلمه یا سخن گرفته‌اند (مجازی متروک و از یادرفته). معنای بیت نهم: وقتی سخنی از لبان شیرین تو برمی‌آید، شیرینی قطره‌ی بارانی که در دهان صدف است - و قرار است به مروارید تبدیل شود - به تلخی تبدیل می‌شود (در برابر سخنان تو مروارید ارج و اعتبار خود را از دست می‌دهد) ← سخنان تو کم‌یاب‌تر و درخشان‌تر از مروارید است. معنای بیت دوم: حالا که دوره، دوره‌ی جلوه‌گری لبان لعل‌فام توست، یاقوت - که به سرخی و درخشندگی خود می‌نازید - مانند لاله جگرسوخته و سیاه از معدن بیرون می‌آید. (با دیدن لعل لب تو از حسرت جگرش می‌سوزد.) ← لبان تو زیباتر و درخشنده‌تر از یاقوت است.
۱۰	توضیحش آمد.
۱۲	«دوست داشتن» (در معنای علاقه‌مند بودن) فعل مرکبی است که همیشه مفعول می‌خواهد و در این عبارت مفعولش به شکل «جمله‌ی پیرو» در ادامه آمده‌است: دوست دارم (چه چیزی را؟ پاسخ: این‌که) دستش را در دست بگیرم.
۱۳	«داشتن» جزو فعل‌هایی است که گاهی مفعول «با را» می‌گیرد و گاهی مفعول «بی را» (مفعول مجرد): برای نمونه در جمله‌ی نخست «داشت» مفعول «با را» گرفته‌است (ریخت شوفاژها را) اما در ادامه «نداره» مفعول «بی

۱۴	را) گرفته (صاحب). تشخیص نقش بدلی «خودش» هم تنها از عهده‌ی دانش‌آموزان آشنا با دستور برمی‌آید. دو واژه‌ی پر نکته در این تست دیده‌می‌شود (که به هر دو در کتاب همایش نشر دریافت اشاره شده‌بود): ۱- فرمانروایی: فرمان + رو + ۱ + یی (روا = رو + ا) ۲- برجسته: بر + جست + ه) («بر» پیش‌وند است و «جست» بن ماضی).
۱۵	مشق‌ها: ۱- زردگون، ۲- زبانه، ۳- جاهلیت، ۴- بی‌بدیل، ۵- نورانی (نور + انی) مرگ‌ها: ۱- لبخند، ۲- رعب‌آور، ۳- دوردست، ۴- جان‌پرور
۱۶	توضیح خواه‌آمد.
۲۱	توضیح خواه‌آمد.
۲۲	توضیح خواه‌آمد.
۲۴	تفاوت مضمون دو بیت در این گزینه چندان زیاد نیست: مضمون بیت نخست: پس از مرگ هم عاشقت می‌مانم. مضمون بیت دوم: مگر مرگ مرا از عشق تو دور گرداند.
۲۵	فقط توجه به حوزه‌ی ادبی بیت نخست می‌توانست آن را از سه بیت دیگر جدا سازد. بیت نخست بیش‌تر شبیه مدح و ستایش فرمانروایان است و سه بیت دیگر در حوزه‌ی ادبیات غنایی می‌گنجد. تست ظریف و دشواری بود.

* پرسش‌های غیراستاندارد یا نادرست

شماره‌ی پرسش	توضیح
۱۶	چهار «مضاف‌الیه مضاف‌الیه» وجود دارد نه پنج تا. «جهان» در گروه «عوامل شکفتگی ادبیات جهان» مضاف‌الیه مضافه‌الیه مضاف‌الیه است نه «مضاف‌الیه مضاف‌الیه»؛ یعنی وابسته‌ی مرتبه‌ی سوم است نه وابسته‌ی مرتبه‌ی دوم. بی‌توجهی به این ظرایف ارزش چنین تست‌هایی را زیر سؤال می‌برد. پاسخ گزینه‌ی ۱ است نه ۲.
۲۱	این تست حدوداً پاسخ ندارد. احتمالاً طراح محترم با این استدلال گزینه‌ی نخست را برگزیده‌اند که مفهوم «پشت‌گرمی به تأیید الهی» را در سه بیت دیگر یافته‌اند اما در بیت نخست خیر. اما جمله‌ی «بال و پرم آمد» نیز می‌تواند همین مضمون را دربر داشته‌باشد. به اعتقاد من تفاوت گزینه‌ها به حدی نیست که بتوان بدون دانستن سلیقه‌ی طراح محترم گزینه‌ی درست را برگزید.
۲۲	رباعی خیام آشکارا از بی‌اعتباری زندگی شکایت می‌کند، مانند گزینه‌ی ۲ و ۴. اما در گزینه‌ی نخست موضوع شکوه‌آمیزی طرح نشده‌است؛ رسیدن از نوزادگی به بلوغ و جوانی که ناخوشایند نیست. باز گزینه‌ی سوم می‌تواند اندک تناسبی با رباعی خیام داشته‌باشد و آن توجه به گذر سریع زمان است که موجب پیری و زوال می‌شود. به نظر من یا باید این تست را حذف نمود یا هر دو گزینه‌ی ۱ و ۳ را پاسخ درستی برای آن دانست، تا انصاف طراحان محترم چه حکم نماید!

به خودتان و تلاش‌تان احترام بگذارید، پس امیدوار باشید!

دکتر هامون سبطی